

מראי מקומות - תענית

כד:

א. אתא אבוא איתחזי לי בחלמי'

הק' המצפה איתן, הא שאלה הגמ' בברכות אם מתים יודעים בצער דחיים, ולמה לא הביאה הגמ' ראי' מכאן. ותי' ע"פ מה דאי' בספרים שיש מושג של מלאך שנראה כאיזה אדם, וא"כ י"ל דכאן מיירי במלאך דנראה כאביו, אבל לא הי' אביו ממש.

ב. מי איכא דמטרך קמי שמיא כולי האי

הק' הן יהודיע, וכי רבא לכבוד עצמו עשה, והלא אם המלך דברה טוב בעבור כל היהודים, שאמרה למלך לא להוי לך עסק בהדי יהודאי, וכו', וזה הנסיון שעשה רבא הי' בנין אב ויסוד מוסד שלא להרע ליהודים כלל, ואינו בשביל כבוד רבא, וא"כ למה הוה רתחא על רבא. ותי' דרבא בקש גשמים מרובין, כאשר ירדו בימי שמואל, כדי לפרסם הנס ביותה, ובשביל קיום הנסיון הי' די לירד מטר מעט, ולכן הוכיחו אביו מי איכא דמטרך קמי שמיא כולי האי, דהיינו לבקש רחמים מרובים מאד שלא לצורך, כי אם רק ליפות הנס לעשותו כאשר הי' בזמן שמואל, ולכך אתא מטר אולי האי עד דשפיך מרזבי לדגלת.

ג. כל העולם בנחת וחנינא וכו'

הק' המהרש"א (יומא נג), היאך הי' מתפלל כך, וכי משום צער ידי' לא יהי' נחת לכל העולם. וביאר, דבאותה שעה עדיין לא הי' צריך כל העולם למטר עד שבא לביתו. ומשו"ה, בדרך הי' מתפלל דכיון דכל העולם בנחת, יהי' גם לחנינא נחת שיפסוק המטר, שאז יהי' ג"כ לעולם נחת, כיון שאין צריכים למטר עדיין. וכשבא לביתו, שנצטרך העולם למטר, התפלל דהגם שחנינא בנחת, משום שאין לו שדות, העולם כולו בצער, שיש להם שדות וצריכין עתה למטר (ולכא' ק"ק לומר שהי' יכול לדקדק כ"כ דברגע זה צריכין העולם למטר וברגע שקודם לכן לא היו צריכין מטר וצ"ע).

ד. מהא לא תיזבנון דמעשה נסים הוא

ע' בגבורת ארי לקמן (כה). דכ' דמה שאין ליהנות ממעשה נסים הוא רק היכא דנעשה הנס בשבילו, אבל היכא דאינו נעשה בשבילו מותר. [ויש לע', איך הי' מותר להפועלים לעיל בעמוד א' ליהנות מהתאנים, הא הי' של מעשה נסים. והביא התהלה ליונה מספר תאוה לעינים דשאני התם דבאמת הי' אותה אילן ראוי להוציא פירות, רק לא באותו זמן, ולכן אי"ז נחשב נהנה ממעשה נסים].

ה. בכל יום

מהו לשון "בכל יום", הרי רחב"ד כבר מת כמה שנים. כ' היעב"ץ דהיינו או בכל יום בחיי רחב"ד, א"נ יש בכל דור כמותו.

ו. וחנינא בני דיו בקב חרובין מע"ש לע"ש

הרמב"ם (פיה"מ, אבות ד' ה) הביא ראי' ממימרא זו על רחב"ד דאין לאדם ליהנות מממון זולתו כדי ללמוד תורה, דאל"כ למה לא יקח רחב"ד אלא קב חרובין, הי"ל לגבות ממון מאחרים לפרנס את עצמו כדי שיהי' יכול ללמוד. אבל הכסף משנה (ת"ת ג, י) כ' לדחות הראי', דבאמת אם הי' רוצה להתעשר לא הי' צריך לשאול מבנ"א, רק מן השמים היו נותנים לו, כמבואר בסוגיא, אבל הוא לא רצה ליהנות מן העוה"ז כלל, וא"כ אי"ז ראי' למי שרוצה ליהנות מעוה"ז בהיתר שאינו יכול ליהנות בכה"ג.

ז. וחנינא בני דיו וכו'

הק' הן יהודיע, בשלמא הא דכל העולם ניזון בשביל בני, שפיר צריך הבת קול להודיע לנו, דאי"ז ידוע לאנשי עוה"ז. אבל מה שר' חנינא אוכל משבת לשבת, הרי זה ידוע לתחתונים, וא"כ מה חי' לנו הבת קול. וביאר, דמאי דכל העולם ניזון "בשביל" חנינא בני, היינו דהעולם ניזון דרך השביל והצינור שלו. וביאר, דפעמים יש מקטרגים על הדור, ואינם מניחים להקב"ה להשפיע השפע על העולם. ולכן, כשהקב"ה רוצה להסתיר השפע מן המקטרגים, משלשלו לתחתונים דרך השביל של רחב"ד. וכיון שרחב"ד אינו נהנה כ"כ מהעולם, אלא אדרבה, הוא מסתפק במועט בקצה האחרון, א"כ לא אכפ"ל להמקטרגים בריבוי השפע שיהי' תוך השביל שלו, מאחר שאינו נהנה ממנו כלום. וא"כ, זהו כוונת הבת קול- משום שחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, ממילא יכולים כל העולם ליזון בשביל חנינא בני.

וע"ע בשיחות מוסר (להגר"ח שמואלביץ, תשל"ב מאמר י"ב), דביאר הא דצדיקים שאין נוטלים כלום מן עולם הזה, העולם נהנים בזכותם. וביאר דברי הגמ' כאן עפ"ז, דכל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, ומה טעם, על שום שחנינא בני די לו בקב חרובים מע"ש לע"ש.

ח. הוה רגילא דביתוהו למיחמא

תנורא כל מעלי דשבתא

כ' המג"א (רמ"ב, ד') דמכאן ראי' להא דיש לאפות לחם לכבוד שבת בע"ש. וכ' הביאור הלכה (שם) דבעו"ה היום התחילו איזה נשים להשכית המנהג ההוא ולוקחים מן האופה, ולא שפיר עבדי דמקטינים בכבוד שבת (אולם לכא' תלוי בטעם הדבה, דאם הכבוד שבת הוא דאוכלים פת ישראל דוקא, וכן משמע ממג"א שזהו עיקר הטעם, א"כ אם לוקחים מאופה ישראל לכא' אין שום קפידא).